

УДК94:[391.984:747:677.074]:069.4/51(477.41-21)НІЕЗ

DOI <https://doi.org/10.31470/2415-3567-2019-45-81-91>

Тетеря Дмитро,
завідувач науково-дослідного відділу археології
teteria-18@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6741-3107>
Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»,
вул. Шевченка, 8, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., Україна, 08400

Teterya Dmytro,
Head of the Research Department of Archeology
teteria-18@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-6741-3107>
National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav»,
8, Shevchenko Str.,
Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyiv region, Ukraine, 08400

Білоусько Валентина,
молодший науковий співробітник науково-дослідного відділу археології
v_bilousko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9930-8034>
Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»,
вул. Шевченка, 8, м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл., Україна, 08400

Bilousko Valentyna,
junior Researcher of the Research Department of Archeology
v_bilousko@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-9930-8034>
National Historical and Ethnographic Reserve «Pereiaslav»,
8, Shevchenko Str.,
Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyiv region, Ukraine, 08400

ПИСАНКИ ЗА МОТИВАМИ ОРНАМЕНТІВ ТРИПЛІТЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ: НОВІ НАДХОДЖЕННЯ ДО ЗІБРАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ»

Введення до наукового обігу музейних предметів є одним із важливих напрямків сучасних досліджень. Одним із найбільших музейних зібрань в Україні на сьогодні є фондова збірка Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав», яка на даний час нараховує понад 180 тисяч музейних предметів. Однією із її складових є група «Мистецтво», до якої входить і невелика колекція писанок, що постійно поповнюється роботами нинішніх майстрів-писанкарів.

У статті публікуються нові надходження до фондового зібрання Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» писанок, виготовлених сучасними майстрами з використанням орнаментальних мотивів ранніх землеробів-трипільців. Орнаменти, що зображені на них мають давню історичну підоснову і несуть глибоке змістове підґрунтя. Основні символи, які ми бачимо на цих писанках, виникли і сформувались у часи існування найдавніших землеробських суспільств. До яких, в першу чергу, на нашій території належить трипільська культура, що побутувала на теренах південно-східної Європи з кінця VI до початку III тис. до н.е. Ці давні племена заклали підвалини європейської цивілізації та взяли участь у формуванні індоєвропейської спільноти, до якої належать і українці. Завдяки своїй праці, розуму та ресурсам земель, де сьогодні розміщується Україна, трипільці створили високорозвинуте суспільство та досягли гармонії з природним середовищем. Саме вони утвердили на наших землях розвинуту систему землеробства, а нам у спадок залишили особливу мистецьку спадщину. Яскравим її проявом, насамперед, є загадкові мальовані орнаментальні композиції на трипільських старожитностях та глиняна скульптура.

Декоративні новації трипільських майстрів мальованої кераміки пережили тисячоліття. Ці культурні надбання і сьогодні яскраво представлені в культурі українців, а їх здобутки, надбання, філософія життя надихають сучасних майстрів на відтворення давнього мистецтва. Широко представлені давні орнаментальні символи Трипілля і в оздоблені писанок. Знаки, які наносили на писанку, не випадкові, кожен з них має своє значення. Орнаменти, кольорова гамма передавались із покоління у покоління. У кожному регіоні України впродовж тривалого часу склались свої особливості у композиційному вирішенні, техніках та розкольорванні.

Нині поглиблюється інтерес до давніх ремесел, у тому числі і до писанкарства. Майстри старшого покоління, зберігаючи традиції, орнаментику давніх узорів, передають непересічне мистецтво (унікальний вид прикладного мистецтва) сучасникам. Зразком цього може слугувати й збірка писанок, що аналізуються в статті.

Ключові слова: *писанка, писанкарство, орнамент, трипільська культура, фондове зібрання.*

WRITES ACCOMPANIED BY THE TRIPPLE CULTURE ORIENTATIONS: NEW RECEIPTS FOR THE COLLECTION OF THE NATIONAL HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC RESERVE«PEREYASLAV»

Introduction to the scientific circulation of museum objects is one of the important directions of modern research. Today, one of the largest museum collections in Ukraine is the collection of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereyaslav», which now has more than 180 thousand museum items. One of its components is the «Art» group, which includes a small collection of Easter eggs, which is constantly replenished by the works of the current masters of Easter eggs.

The article publishes new receipts to the stock collection of the National Historical and Ethnographic Reserve «Pereyaslav» Easter eggs or “pysankas” made by modern masters using ornamental motifs of early Trypillian people. The ornaments depicted on them have a long historical background and have a profound substantive background. The main symbols that we see on these Easter eggs emerged and formed at the time of the existence of the most ancient agricultural societies. To which, first of all, our territory belongs to the Trypillian culture, which existed in the territories of south-eastern Europe from the end of VI to the beginning of the third millennium BC.

These ancient tribes laid the foundations of European civilization and participated in the formation of the Indo-European community, which also includes Ukrainians. Thanks to its work, mind and resources of the land, which today are located Ukraine, the Trypillians have created a highly developed society and reached harmony with the natural environment. It is them who have established on our lands a developed system of agriculture, and we have inherited a special artistic heritage. First of all, its striking manifestation is the mysterious ornamental compositions on Trypillian antiquities and clay sculpture.

The decorative innovations of Trypillian masters of ceramic art survived the millennium. This cultural heritage is also clearly represented today in the culture of Ukrainians, and their achievements, heritage, philosophy of life inspire contemporary masters to recreate ancient art. Widely represented ancient ornamental characters of Trypillia and decorated Easter eggs. The signs put on the pysanka are not accidental, each of them has its own meaning. Ornaments, color gamut were transmitted from generation to generation. In each region of Ukraine, for a long time, their peculiarities in compositional decision-making, techniques and split-making have developed.

At present, interest in ancient crafts, including pyschercraft, is deepening. Masters of the older generation, preserving the traditions, ornamentation of ancient patterns, convey outstanding art (a unique form of applied art) to contemporaries. An example of this can serve as a collection of pysankas, which are analyzed in the article.

Key words: *pysanka, Easter egg, Ornament, Trypillian culture, stock collection.*

Писанки із загадковими символами-узорами, що несуть у собі в першу чергу сакральне значення, в той же час є унікальним шедевром народного мистецтва. Орнаменти, що зображені на цих виробках, мають глибоке історичне підґрунтя. Основні символи-узори, які ми спостерігаємо на поверхні писанок, виникли і сформувалися у часи існування найдавніших землеробських суспільств, до яких на території України належить трипільська археологічна культура. Вона входить до кола найяскравіших культур історії первісності. Трипільське суспільство існувало на теренах південно-східної Європи з кінця VI до початку III тис. до н. е. Ці давні племена заклали підвалини європейської цивілізації та взяли участь у формуванні індоєвропейської спільноти, до якої належать і українці. Завдяки своїй праці, розуму та ресурсам земель, де сьогодні розміщується Україна, трипільці створили високорозвинуте суспільство та досягли гармонії з природним середовищем. Саме вони утвердили на наших землях розвинуту систему землеробства, а нам у спадок залишили особливу мистецьку спадщину. Яскравим її проявом, у першу чергу, є загадкові мальовані орнаментальні композиції на трипільських старожитностях та глиняна скульптура.

Особливу увагу привертає посуд трипільців-землеробів, що прикрашений фарбовим та різьбленим орнаментом. У ньому зашифровані магичні обряди трипільців аграрного та мисливського характеру, їхні космічні уявлення, розуміння Всесвіту. У цих «картинах» давніх трипільців передано найдавніші тексти. В орнаментах, нанесених на керамічні вироби трипільськими майстрами, ми можемо прослідкувати весь світ ранніх землеробів: світ небесний, наземний та підземний: небо, сонце, зорі, рослини, тварини, люди, посіяне зерно. Довершеність витворів тогочасних митців вражає сучасників своєю майстерністю виконання та глибинним змістом.

Декоративні новації трипільських майстрів мальованої кераміки пережили тисячоліття. Ці культурні надбання і сьогодні яскраво представлені в нашій культурі, а їх здобутки та філософія життя надихають сучасних майстрів на відтворення давнього мистецтва.

Широко представлені давні орнаментальні символи Трипільля і в оздобленні писанок. Знаки, які наносили на писанку, не випадкові, кожен з них має своє значення. Орнаменти, кольорова гамма передавалися з покоління у покоління. У кожному регіоні України впродовж тривалого часу склалися свої особливості у композиційному вирішенні, техніках та розкольорованні.

Одними з перших, хто детально зайнявся вивченням історії писанки та писанкарства на землях сучасної України, як одного із видів декоративно-ужиткового мистецтва, стали відомі дослідники Хв. Вовк, М. Сумцов та С. Кульжинський. Першим, хто привернув увагу міжнародної спільноти до українського мистецтва і, зокрема, писанкових узорів, був Хв. Вовк, який виступив із цим питанням на III Археологічному з'їзді у Києві 1874 р. [5]. Професор Харківського університету М. Сумцов започаткував збирання та публікацію зразків писанок [15]. Особливо вагомим є видання С. Кульжинського, який працював упорядником колекції старожитностей К.М. Скаржинської у Лубнах. Дослідник опублікував каталог, у якому замальовав найбільшу кількість писанок, зібраних у різних регіонах тогочасної України, описав їх назви, колористику та, навіть, імена писанкарок. Альбом містить понад дві тисячі замальовок писанок, чотириста із яких кольорові [9]. Серед найбільш важливих робіт по писанкарству періоду кінця XIX – початку XX ст. слід також відмітити праці О. Пчілки [8], К. Кордуби [7] та В. Шухевича [21], які опублікували відповідно зразки волинських та гуцульських писанок.

У радянські часи писанкарство, як і його вивчення, зазнало значних утисків. Тож для цього періоду ми маємо незначну кількість досліджень, найбільш відоме з них – Е. Біняшевського, що вийшло у 1968 р. [3]. Та найбільш важливим у цей період став вихід за кордоном у 1925 р. книги В. Щербаківського «Основні елементи орнаментації українських

писанок і їхнє походження», яка містить важливу інформацію про походження писанки, її сакральне значення та основні елементи орнаменталістики [20].

За часів Незалежності з відродженням писанкарства поглибилися і його дослідження. З'явився цілий ряд історичних розвідок та публікацій у цій галузі. Так, зокрема, історіографія, регіональні особливості та основні осередки писанкарства розглянуті у роботах В. Скуратівського [14], В. Манько [10], Р. Михайлишина [11] та ін. Найбільш детально та повно ці питання висвітлено в монографічних виданнях та наукових статтях В. М. Ткаченка [17; 18; 19].

Як показують дослідження, культова роль яйця своїми витокami сягає далекого минулого. За археологічними матеріалами її можна прослідкувати ще з енеолітичної доби. Зокрема, під час археологічних розкопок на трипільських поселеннях дослідники знаходять вироби, що за формою наближені до яйця, а також мініатюрні посудини, антропоморфні і зооморфні фігурки, частини яких схематизовано наближені до нього. Всередині таких виробів містилися камінчики або глиняні кульки, за якими їх називають брязкальцями. Одне з них у формі, наближеній до яйця, виявлено в ході розкопок решток житла на поселенні Лука Врублівецька на Хмельниччині (рис. 1, 1) [2, с. 61]. Подібні невеликі брязкальця, що мають овально-яйцевидну форму, виявлено також при розкопках трипільських поселень поблизу с. Бодаки на Волині та Солончени I у Молдавії [12, с. 93]. Артефакти у вигляді брязкалець відомі й з інших пам'яток давніх землеробів. Так, п'ять таких знахідок виявлено на поселенні Кліщів на Вінничині. За формою вони імітують столову кераміку – кубки або біконічні посудини. Два брязкальця збереглися повністю, інші у фрагментах. Одна із уцілілих посудинок має по сторонам дві невеликі ручки-вушка з наскрізним проколом (рис. 1, 2). Поверхня її детально заглажена та підлощена. Всередині в ній знаходилися дрібні камінці. Подібне до першого й друге вціліле брязкальце. Але за розмірами воно більше від першого, а його поверхня орнаментована врізним орнаментом. Його складають смуги із трьох-чотирьох вузьких ліній, заповнених білою пастою. У верхній частині виробу вони створюють горизонтально розміщений зигзаг, а в нижній – два з'єднаних фестони. Як і перше, друге брязкальце також має дві ручки-вушка з наскрізними горизонтальними проколами та ретельно заглажену поверхню із слідами лощення. Всередині, на відміну від першого виробу, знаходилися не дрібні камінці, а глиняні кульки [6, с. 137]. Особливу увагу привертають знахідки брязкалець із досліджень дитячих поховань Вихватинського могильника у Молдавії. Одна з них поєднує у собі антропоморфне зображення й брязкальце. Верхня частина знахідки містить схематизоване зображення голови на масивній шиї. Навколо голови німб позначений дрібними наскрізними отворами. На шиї – горизонтальний отвір, можливо, для підвішування. Нижня частина виробу змодельована у вигляді округлобокої посудини з плоским дном, в середині якої знаходяться кульки. Поверхня нижньої частини брязкальця вкрита орнаментом у вигляді сітки, яку утворюють горизонтальні та вертикальні лінії, нанесені червоною фарбою (рис. 1, 3) [12, с. 93–94]. На цьому ж могильнику виявлено ще одне брязкальце, що імітує за формою керамічну посудину. Всередині нього знаходилося п'ять глиняних кульок (рис. 1, 4). Т.С. Пассек вважала, що ці вироби клали у поховання з сакральною метою, як обереги для дитини від злих духів у потойбічному світі [12, с. 94–95].

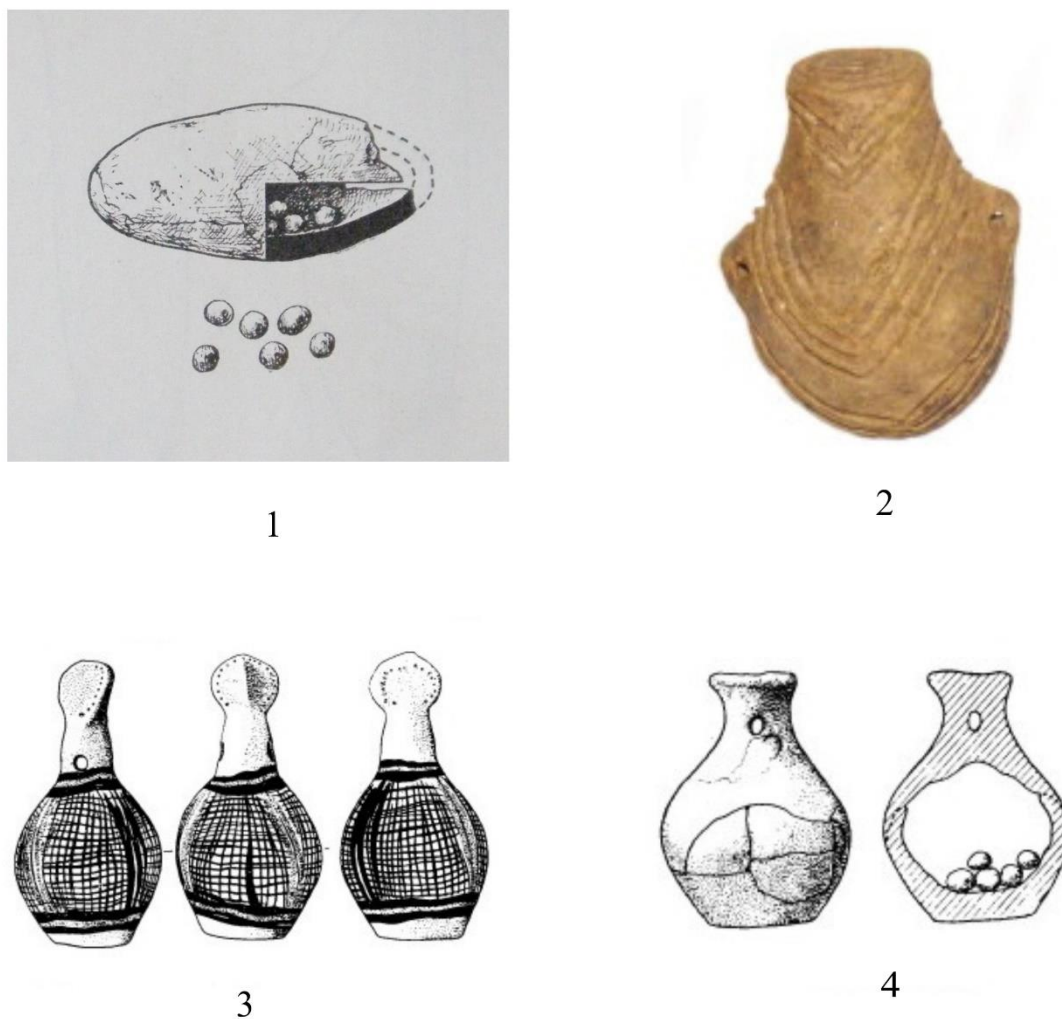

Рис. 1. Брязкальця. Трипільська культура. (1 – Лука Врублівецька (за Бібіковим С.М.); 2 – Кліщів (за Зайцем І.І. та Рижовим С.М.); 3-4 – Вихватинці (за Пассек Т.С.)

Культурна роль яйця за даними археологічних досліджень, відстежується і в наступні періоди. Для епохи бронзи характерні знахідки культових кам'яних та глиняних яєць, окремі з яких декоровані орнаментом у вигляді «ялинки». У похованнях могильника висоцької культури VIII–V ст. до н. е. виявлено брязкальця у вигляді мініатюрних глиняних посудин і зооморфних фігурок [1, с. 31]. За часів Київської Русі широкого розповсюдження набули керамічні писанки. Щодо їх інтерпретації існує декілька думок, одні дослідники визначають їх як речі культового призначення, інші – що це іграшки-брязкальця, а також, що вони мали поліфункціональне призначення [16, с. 51].

Найдавніша писанка, знайдена археологами на території сучасної України, відноситься до XVI ст. Її виявили у центральній частині Львова під час розкопок на вулиці Шевській 2012 р. [4]. Вік знахідки сягає півтисячі років. Писанка знаходилася у старовинному водозбірнику на глибині 5,5 метрів, який датують XV–XVI ст. За словами автора знахідки Остапа Лазурка писанка збереглася майже на дев'яносто відсотків і, ймовірно, виготовлена на гусячому яйці [13].

Сьогодні писанкарство набуває ознак мистецтва, а кожний майстер прагне вкласти у писанку власні творчі смаки та світобачення з використанням давніх орнаментальних мотивів. Представлені такі вироби і у фондівому зібранні Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Однією з найбільших серед колекцій

Заповідника є група «Мистецтво». Невелику частину її складає й колекція писанок, формування якої у Заповіднику розпочалося із другої половини ХХ ст. і продовжується нині. Авторами робіт є сучасні майстри з різних регіонів України. Нещодавно колекція поповнилася новими надходженнями, виготовленими майстрами-писанкарями Зоєю Сташук та Ольгою Стрілець. Дані роботи було виконано для виставки «Українська писанка: джерела Трипілья», що демонструвалася у Музеї трипільської культури НІЕЗ «Переяслав» з 9 квітня по 30 травня 2015 р.

Відома писанкарка Зоя Сташук, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, заслужений майстер народної творчості України є автором більше шести тисяч писанок. Її роботи зберігаються у багатьох музеях України, демонструвалися на виставках, які проходили в Україні, Білорусі, Франції, Німеччині, Японії. Майстриня створила значну колекцію писанок із орнаментами за трипільськими мотивами. До останнього часу у фондовому зібранні НІЕЗ «Переяслав» перебувало двадцять її робіт. 2017 р. їх доповнили дев'ять нових виробів майстрині. Вони виконані на курячому яйці, восковим розписом, поверхня полакована. Нижче подаємо їх опис.

Писанка великодня (М-3467, КН-42845). Орнаментальна композиція на ній двома горизонтальними лініями розділена на три частини. Верхня та нижня – прикрашені сваргою, між відростками якої зображено чотири кола з хрестом. Його рамена зображені трьома паралельними лініями, а центр заповнений квадратиками. Центральний орнамент складають навкісні паралельні лінії, краї яких закінчуються пелюсткоподібними відростками (8 шт.). Простір між ними заповнений вертикальними та навкісними лініями. Тло писанки натурального бежевого кольору. Орнамент нанесено чорною та світло-коричневою фарбою. Розмір – 6х4,6 см (Рис. 2, 1).

Писанка великодня (М-3466, КН-42844). Композиційно розділена на три частини. Верхня та нижня частини декоровані сваргою, що обрамлена навкісними лініями та спіралями. Центральна частина розбита подвійними трикутниками на дві частини, в яких зображено по дві тварини-кози, між якими рослина-«ялинка». Тло писанки натурального бежевого кольору. Розписана темно-коричневою та чорною фарбою. Розмір – 5,7х4,5 см (Рис. 2, 2).

Писанка великодня (М-3465, КН-42843). Орнамент писанки паралельними лініями розбито на п'ять частин. На двох верхніх і нижніх частинах зображення ідентичні. На них намальовано хрест у колі, рамена якого у вигляді «драбинки». Коло обрамлене смугою орнаменту, що розділений на чотири метопи широкими вертикальними смугами у вигляді «решіток». У метопах зображено тварин-оленів. Центральну смугу орнаменту складають безкінечники у вигляді змій, голови яких мають цятки і обрамлюють небесне світило. Тло писанки натурального бежевого кольору. Орнамент нанесено темно-коричневою та чорною фарбою. Розмір – 6х4,5 см (Рис. 2, 3).

Писанка великодня (М-3464, КН-42842). Орнаментальна композиція двома горизонтальними смугами, у яких зображено лінію із крапок, розбита на три частини. Нижня і верхня – містять зображення S-подібної спіралі від якої відходять навкісні паралельні лінії. Центральну частину орнаментовано безкінечником у вигляді змій. Тло писанки натурального бежевого кольору. Орнамент нанесено темно-коричневою та чорною фарбою. Розмір – 5,5х4,5 см. (Рис. 2, 4).

Писанка великодня (М-3462, КН-42840). Композиція орнаменту горизонтальними паралельними смугами розбита на три частини. У верхній і нижній частинах зображення ідентичні. У них у колі зображено S-подібну спіраль, оточену навкісними паралельними лініями. Коло обрамлене смугами, у яких розміщені крапки та навкісні лінії. Центральна частина декорована S-подібними паралельними лініями-зміями. Тло писанки натурального бежевого кольору. Орнамент нанесено світло-коричневою та чорною фарбою. Розмір – 5,5х4,5 см (Рис. 2, 5).

Писанка великодня (М-3463, КН-42841). Композиція орнаменту горизонтальними смугами розбита на три частини. Верхня та нижня частини симетричні – на них зображено

коло у вигляді навкісних смужок, у центрі якого – чотирипелюсткова розетка. Центральну смугу орнаменту утворюють подвійні спіралі у вигляді змій. Тло писанки натурального бежевого кольору. Орнамент нанесено чорною та світло-коричневою фарбою. Розмір – 5,8x4,6 см (Рис. 2, 6).

Писанка великодня (М-3461, КН-42839). Орнамент розділений горизонтальними паралельними смугами на три частини. Верхня та нижня частини містять ідентичні зображення. У них у колі зображено стилізовану сваргу, між відростками якої – чотири цятки-небесні світила. Центральну, домінуючу частину, декоровано чотирма сегментами, які обрамлюють дугоподібні пояски-«решітки». У центрі неї вертикальна смуга з зернівками. Тло писанки натурального бежевого кольору. Орнамент нанесено світло-коричневою та чорною фарбою. Розмір – 5,8x4,8 см (Рис. 2, 7).

Писанка великодня (М-3459, КН-42837). Меридіональною смугою, у якій зображено безкінечник, композиція орнаменту розбита на дві однакові частини. На них у центрі зображено спіраль, а довкола неї п'ять оленів, між якими зображення – рослин. Тло писанки натурального бежевого кольору. Орнаментована коричневою та чорною фарбою. Розмір – 5,6 x4,5 см (Рис. 2, 8).

Писанка великодня (М-3460, КН-42838). Навкісним подвійним безконечником композиція орнаменту розбита на дві подібні частини. У цих частинах зображена антропоморфна фігура, у якої на животі – ромб, розділений на чотири частини, в центрі кожної з яких крапка, а на грудях спіраль-змій. З обох боків фігура обрамлена рослинами – «сосонкою». Праворуч і ліворуч від голови фігури – дві цятки – небесні світила. Тло писанки натурального бежевого кольору. Орнаментування – темно-коричневого і бежевого кольору. Розмір – 5,5x4,5 см (Рис. 2, 9).

Рис. 2. Писанки за мотивами орнаментів трипільської культури. Автор Зоя Сташук

Ще п'ять робіт, що надійшли до зібрання писанок у НІЕЗ «Переяслав», виконала Ольга Стрілець – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», художник-технолог, член Співки дизайнерів України. Власні художні роботи майстриня і педагог представляла на численних виставках у Львові, Києві та за кордоном.

Опис писанок, виконаних майстриною на гусячих яйцях аніліновою фарбою восковим розписом, подаємо нижче. Орнаменти виконані за мотивами знаків-символів трипільської культури.

Писанка великодня (М-3457, КН-42835). На ній зображено мотиви трипільської спіралі у вигляді змії, переданих широкими смугами. Довкола них спіралі з тонких ліній, крапки, обмежені навкісними паралельними лініями. Один із боків декорований концентричними колами, у центрі яких – хрест. На білому тлі розфарбування червоною фарбою. Розмір – 8х6 см (Рис. 3, 1).

Писанка великодня (М-3456, КН-42834). Орнаментальна композиція розділена навкісними лініями та смугами на кілька сегментів. Верхній сегмент декоровано хрестом у колі із подвійних паралельних ліній. Між раменами хреста чотири сонця у вигляді кола з цяткою у центрі, від якого відходять дугоподібні промені. Сегмент обрамлений півовалами. Домінуючою композицією є зображення двох собак. Біля них зображено подвійні рослини-ялинки та зорі у вигляді крапок. Нижня частина розбита на два сегменти, у яких відтворено напівовали, трикутники, навкісні паралельні лінії. Тло писанки темно-коричневого кольору, розкольорування біле й жовте. Розмір – 8,5х6 см (Рис. 3, 2).

Писанка великодня (М-3455, КН-42833). Меридіональними лініями розбита на чотири сегменти. У бокових сегментах зображено небесне світило із потрійними променями у вигляді паралельних ліній червоного кольору – 7 шт. З однієї сторони писанки зверху і знизу світила-сонця змальовано рослину у вигляді «ялинки». У одному з центральних сегментів відображено безкінечник, що вертикально обрамлює всю писанку. Паралельний до нього сегмент декоровано рослинами-«ялинками», які праворуч і ліворуч обрамлені потрійними паралельними навкісними лініями. Тло писанки темно-коричневого кольору, розкольорування біле та червоне. Розмір – 9х6 см (Рис. 3, 3).

Писанка великодня (М-3454, КН-42832). Основним елементом орнаменту є небесні світила, зображені колом червоного кольору з білою цяткою у центрі або ж хрестом у вигляді білих ліній (8 шт.). Кола оточені спіралями з широких смуг, у яких відтворені безкінечники, «змій» та паралельні навкісні смуги. Тло писанки темно-коричневого кольору, розкольорування біле та червоне. Розмір – 8,5х6 см (Рис. 3, 4).

Писанка великодня (М-3458, КН-42836). Розділена горизонтальними білими лініями на три композиційні частини. У верхній із них зображено червоною фарбою сваргу, між відростками та в центрі якої – білі кола – небесні світила. Обрамлена сварга горизонтальною «драбинкою», під якою у прямокутних сегментах подано спіралі білого та червоного кольору. Домінуюча композиція писанки міститься в центральній частині. На ній з однієї сторони писанки змальовано червоним кольором собаку і проростаючі рослини та небесне світило. На протилежній стороні зображено козу, оточену рослинами та двома світилами. Нижня частина писанки декорована чотирипелюстковою розеткою, між пелюстками якої S-подібні спіралі, обмежені трикутниками із вертикальними та навкісними лініями. Писанка виконана білими, червоними і темно-коричневими фарбами. Розмір – 8х5,5 см (Рис. 3, 5).

Рис. 3. Писанки за мотивами орнаментів трипільської культури. Автор Ольга Стрілець

Нині поглиблюється інтерес до давніх ремесел, у тому числі і до писанкарства. Майстри старшого покоління, зберігаючи традиції, орнаментику давніх узорів, передають унікальний вид прикладного мистецтва сучасникам. Прикладом цього слугують і нові роботи писанкарок Зої Сташук та Ольги Стрілець, що описані вище. У подальшому планується, що зібрання НІЕЗ «Переяслав» поповниться новими зразками писанок сучасних майстрів, у тому числі й виконаними за мотивами трипільської орнаментики.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Археологія Української РСР. Київ: Наукова думка, 1971. Т. II. 504 с.
2. Бибииков С. Н. Раннетрипольское поселение Лука-Врублевецкая на Днестре: К истории ранних земледельческо-скотоводческих племен на юго-востоке Европы // Материалы и исследования по археологии СССР. №38. Москва, Ленинград, 1953. 460 с.
3. Біняшевский Е. В. Українські писанки: Альбом. Київ: Мистецтво, 1968. 96 с.
4. Войтович Н., Лазурко О. Звіт про результати пам'ятко-охоронних робіт (археологічного нагляду) на пл. Князя Ярослава Осмомисла, 3 – пл. Звенигородська, 4 у м. Львові у 2013 р. // НА НДЦ РАС ІА НАНУ. НД 2014: АР-4. 79 арк.: 28 іл. 24 фото.
5. Волков Ф.К. Отличительные черты южно-русской народной орнаментики // Труды Третьего археологического съезда в России, бывшего в Киеве в августе 1874 года. Киев, 1878. Том II. С рисунками в тексте и с отдельным атласом, заключающим в себе 25 таблиц. С. 316-326.
6. Заец И.И., Рыжов С.Н. Поселение трипольской культуры Клищев на Южном Буге. Киев, 1992. 178 с.
7. Кордуба К. Матеріали етнографічної комісії. Писанки на Галицькій Волині. Львів, 1899. Т. I. С. 169-210.
8. Косачева Ольга. Украинский орнамент. Киев, 1876. 18 с.

9. Кулжинський С.К. Описание коллекции народных писанок. Москва, 1899. Вып. 1. 176 с.
10. Манько В. Українська народна писанка. Львів: Свічадо, 2006. 46 с.
11. Михайлишин Р. Р. Писанка – унікальний витвір українського народного мистецтва: історія, традиції, сучасність // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. Житомир, 2017. Випуск 2 (88). С. 191-196.
12. Пассек Т. С. Итоги работ в Молдавии в области первобытной археологии // Краткие сообщения Института истории материальной культуры. Москва, 1954. Вып. 56. С. 76-97.
13. Писанка пролежала 500 років у водозбірнику і добре збереглася. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/pisanka-prolezhala-500-rokiv-u-vodozbirniku-i-dobre-zberegлася-305821.html> (дата звернення: 08.08.2013)
14. Скуратівський В. Місяцелік. Київ: Мистецтво, 1993. 208 с.
15. Сумцов Н. Писанки. Київ: Изд. ред. журн. «Киевская старина», 1891. 49 с.
16. Сушко А.О. Давньоруські писанки // Археологія. 2011. № 2. С. 46-52.
17. Ткаченко В. Джерела вивчення українського писанкарства 90-х рр. ХХ ст. – початку ХХІ ст. // Переяславський літопис: зб. наук. ст. / [ред. колегія: Коцур В.П. (голов. ред.) та ін.]. Переяслав-Хмельницький, 2011. Вип. 2. С. 119-130.
18. Ткаченко В. Писанка у міжкультурному часопросторі: бібліографічний покажчик /уклад., ст. В. Ткаченко; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав». Переяслав-Хмельницький: Лукашевич О.М., 2015. 230 с.
19. Ткаченко В. М. Українське писанкарство кінця ХІХ – ХХ ст. Київ: Міленіум, 2006. 77 с.
20. Щербаківський В. Основні елементи орнаменталії українських писанок і їхнє походження. Прага, 1925. 34 с.
21. Шухевич В. Писанки. Гуцульщина // Матеріали до українсько-руської етнології. Львів: Наукове товариство ім. Тараса Шевченка, 1904. Ч. 4. С. 216-228.

REFERENCES

1. (1971). *Arkheolohiia Ukrainskoi RSR [Archeology o f the Ukrainian SSR]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
2. Bybykov, S.N. (1953). *Rannetrypolskoe poselenye Luka-Vrublevetskaia na Dnestre: K istoryyu rannykh zemledelchesko-skotovodcheskykh plemen na yuho-vostoke Evropy [Rannetripolsky settlement Luka-Vrublevetskaya on the Dniester: On the history of the early agricultural and pastoral tribes in south-eastern Europe]: materyaly y yssledovanyia po arkheolohyy SSSR*. Moskva, Lenynhrad [in Russian].
3. Biniashovskyi, E.V. (1968). *Ukrainski pysanky: Albom [Ukrainian Easter eggs: Album]*. Kyiv: Mystetstvo [in Ukrainian].
4. Voitovych, N. & Lazurko, O. (2014). *Zvit pro rezultaty pamiatko-okhoronnykh robit (arkheolohichnoho nahliadu) na pl. Kniazia Yaroslava Osmomysla, 3 – pl. Zvenyhorodska, 4 u m. Lvovi u 2013 r. [Report on the results of the memorial and guard work (archaeological supervision) on the square. Prince Yaroslav Osmomysl, 3 - Sq. Zvenigorodskaya, 4 in Lviv in 2013]: NA NDTs RAS IA NANU. ND* [in Ukrainian].
5. Volkov, F.K. (1878). *Otlychytelnye cherty yuzhno-russkoi narodnoi ornametyky [Distinctive features of South Russian folk ornaments]*. *Trudy Tret'ego arkheolohycheskoho siezda v Rossyy, byvsheho v Kyeve v avhuste 1874 hoda. Tom II. S rysunkamy v tekste y s otdelnym atlasom, zakliuchaiushchym v sebe 25 tablyts*. Kyev [in Ukrainian].
6. Zaets, Y.Y. & Ryzhov, S.N. (1992). *Poselenye trypolskoi kultury Klyshchev na Yuzhnom Buhe [Settlement Tripoli culture Klischev on the Southern Bug]*. Kyev [in Ukrainian].

7. Korduba, K. (1899). *Materialy etnografichnoi komisii. Pysanky na Halyskii Volyni [Materials of the ethnographic commission. Priests in Galician Volhynia]*. Lviv, (Т. I.) [in Ukrainian].
8. Kosacheva, O. (1876). *Ukraynskyi ornament [Ukrainian ornament]*. Kyev [in Ukrainian].
9. Kulzhynsky, S.K. (1899). *Opysanye kollektssy narodnykh pysanok [Description of the collection of national Easter eggs]*. Moskva, (Vyp. 1) [in Ukrainian].
10. Manko, V. (2009). *Ukrainska narodna pysanka [Ukrainian folk Easter egg]*. Lviv: Svichado[in Ukrainian].
11. Mykhailyshyn, R.R. (2017). Pysanka – unikalnyi vytvir ukrainskoho narodnoho mystetstva: istoriia, tradytsii, suchasnist [Pysanka is a unique piece of Ukrainian folk art: history, traditions, modernity]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Pedahohichni nauky*, 2 (88). Zhytomyr [in Ukrainian].
12. Passek, T.S. (1954). *Ytohy rabot v Moldavyy v oblasti pervobytnoi arkheolohyy [Results of work in Moldova in the field of primitive archeology]*. *Kratkye soobshcheniya Ynstytuta ystoryy materyalnoi kultury*, 56. Moskva [in Russian].
13. *Pysanka prolezhala 500 rokiv u vodozbirnyku i dobre zberehlasia [The Pisanka spans 500 years in the water reservoir and is well preserved]*. Retrieved from: <https://tsn.ua/ukrayina/pisanka-prolezhala-500-rokiv-u-vodozbirniku-i-dobre-zbereglasya-305821.html>.
14. *Skurativskyi, V. (1993). Misiatselik [Moonlight]*. Kyiv: *Mystetstvo* [in Ukrainian].
15. *Sumtsov, N. (1891) Pysanky [Pysanka]*. Kyiv: *Yzd. red. zhurn. «Kyevskaia staryna»* [in Ukrainian].
16. *Sushko, A.O. (2011). Davnoruski pysanky [Old Russian Easter eggs]*. *Arkheolohiia*, 2 [in Ukrainian].
17. *Tkachenko, V. (2011). Dzherela vyvchennia ukrainskoho pysankarstva 90-kh rr. XX st. – pochatku XXI st. [Sources of the study of the Ukrainian Easter egg of the 90's of the twentieth century. - beginning of the XXI century]*. *Pereiaslavskyi litopys: zb. nauk. st. / [red. kolehiia: Kotsur V.P. (holov. red.) ta in.]*, 2. *Pereiaslav-Khmelnytskyi* [in Ukrainian].
18. *Tkachenko, V. (2015). Pysanka u mizhkulturnomu chasoprostori: bibliohrafichnyi pokazhchyk [Pysanka in the intercultural time space: a bibliographic index] /uklad., st. V. Tkachenko; DVNZ «Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavnyi pedahohichni universytet imeni Hryhoriia Skovorody», Natsionalnyi istoryko-etnografichni zapovidnyk «Pereiaslav». Pereiaslav-Khmelnytskyi: Lukashevych O.M.* [in Ukrainian].
19. *Tkachenko, V.M. (2006). Ukrainske pysankarstvo kintsia XIX – XX st. [The Ukrainian Easter egg of the late nineteenth and twentieth centuries]*. Kyiv: *Milenium* [in Ukrainian].
20. *Shcherbakivskyi, V. (1925). Osnovni elementy ornamentatsii ukrainskykh pysanok i yikhnie pokhodzhennia [The main elements of ornamentation of Ukrainian Easter eggs and their origin]*. Praha [in Ukrainian].
21. *Shukhevych, V. (1904). Pysanky. Hutsulshchyna [Pysanka Hutsulshchyn]*. *Materialy do ukrainsko-ruskoj etnolohii*, 4. Lviv: *Naukove tovarystvo im. Tarasa Shevchenka* [in Ukrainian].

Одержано 23.01.2019.